

פתיחה

בפרשת השבוע מסופר על ים סוף שנקרע בפני בני ישראל, ובזכות כך ניצלו מהמצרים שרדפו אחריהם. מוסכם על כולם, שקודם כל נכנסו בני ישראל אל הים כאשר סער, ורק בהמשך נבקע בעקבות השתדלותם. הגמרא במסכת סוטה (לז ע"א) מביאה מחלוקת בין רבי מאיר לרבי יהודה, מי נכנס ראשון למים, לדעת רבי מאיר היה זה שבט בנימין, ואילו לדעת רבי יהודה נחשון בן עמינדב: "היה רבי מאיר אומר: כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים, קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה. אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה, אלא זה אומר אני אני יורד תחילה לים וזה אומר אני יורד תחילה לים, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה."

כפי שמתארים פסוקי התורה, לאחר קריעת ים סוף משה ובני ישראל פתחו בשירה לקדוש ברוך הוא על הנס שעשה להם. גם מרים הנביאה לקחה תוף, ושרה עם הנשים. בעקבות כך נעסוק השבוע בשאלה, האם מותר לשמוע שירת נשים, מה הדין כאשר לא מכירים את הזמרת, ודין קול אשה ששומעים דרך הרדיו.

1. קול באשה ערווה

הגמרא בברכות (כד ע"א) מונה מספר איסורים, ומביאה גם את דברי שמואל הפוסק שאסור לשמוע קול אשה. על איזה קול מדובר בגמרא? הגמרא במסכת קידושין (ע"א) מספרת שרב נחמן שלח את רבי יהודה, למסור שלום לאשתו (של רב נחמן כמובן). רב יהודה השיב שהוא אינו יכול לעשות את מבוקשו, שכן מן הסתם אשתו של רב נחמן תשיב לו שלום, ושמואל אסר לשמוע קול אשה.

א. מפשט דברי הגמרא בקידושין עולה, שאפילו דיבור פשוט אסור לשמוע מאשה, שכן רב יהודה מסתמא לא חשב שאשתו של רב נחמן תשיר לו, אלא רק תענה לו שלום בחזרה, ובכל זאת סבר שאסור לו לדבר איתה, ואכן מספר פוסקים נקטו כך להלכה, וביניהם **הרא"ם** (יש"ש קידושין ד, ד) ו**ספר המאורות** בשם **הראב"ד** (כה, א).

ב. אמנם, דעת רוב הראשונים לא כך, והגמרא בברכות האוסרת לשמוע קול אשה כוונתה לקול זמר של אשה בדווקא, אבל דיבור בלבד מותר. כך פסקו להלכה **המאירי** (כד ע"א ד"ה צריך), **המרדכי** (אות פ), **האשכול** (הל' תפילה וק"ש סי' ז) ו**הרשב"א** (ד"ה והא), וכן באחרונים **ערוך השולחן** (עה, ח), **ים של שלמה** (קידושין ד, ד), **המגן אברהם** (עה, ו) ועוד, ובלשון ערוך השולחן:

"יש להזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע ואפילו באשתו, דאילו שלא באשתו גם שלא בשעת קריאת שמע אסור דכך אמרו חז"ל, קול באשה ערווה, אבל קול דיבור מותר, וכן קול הרגיל בו מותר באשתו גם לקריאת שמע, וזה לשון המרדכי הלכך אסור לומר דבר שבקדושה בשמיעת קול שיר של אשה."

כיצד אם כן הם מיישבים את דברי הגמרא בקידושין? **הרשב"א** תירץ (שם), שהגמרא לא התכוונה לפסוק שכל קול של דיבור אסור, אלא ששם מדובר היה בקול של חיבה (אמירת שלום). לכן גם מי שסובר שמותר לדבר עם אשה, מתיר רק אם הדיבור ענייני ונצרך, אבל כאשר מדובר בדיבור של חיבה וקירוב - כולם מודים שאסור כדי למנוע קירבה לעריות (ועיין **ביש"ש** קידושין ד, ד).

יש לציין, שעל אף שהרשב"א אסר שאילת שלום, כל זה נהג במקומו ובזמנו, וכל מקום צריך להעריך את אופי שאילת השלום שלו. במקומות ששאילת השלום משמשת כנימוס בעלמא ולא כביטוי של קירוב או חיבה - מותר לומר שלום. כך פסק **במנחת יצחק** (ח, קנו), וכבר הקדים אותו **בספר המאורות** בשם **הראב"ד** (כה, א): "והאידנא (= בזמן הזה) נהגי בשאילת שלום ובדברי צורך".

קול נשים בתנ"ך

לאחר שראינו שכולם מודים שאסור לשמוע שירת נשים, יש לתמוה על האיסור. הרי מצאנו מספר פעמים במקרא שנשים שרו, כמו בשירת מרים ודבורה הנביאה, ומשמע שאין איסור בשירת נשים. אפשר היה לתרץ לכאורה שהם שרו רק ליד נשים, אבל מלשון הפסוקים בספר שופטים (ה, א) ומקומות נוספים לא משמע כך, ונראה שדבורה שרה ביחד עם הגברים ממש:

א. **החיד"א** תירץ (נחל קדומים, בשלח), שכיוון שבאותה שירה שכנה השכינה, במקרה כזה, אין בעיה בשירת נשים. בכיוון דומה הלך **הבאר שבע** (ב, ג), שמכיוון ששירתן הייתה על פי ציווי ה', לא היה חשש להרהורי עבירה, והותרה שירת נשים וגברים יחד.

אמנם יש קושי בפירושיהם, שהרי מלשון הפסוקים לא משמע שהקב"ה ציווה לשיר, או ששרתה שכינה במהלך השירה. למשל ברזילי הגלעדי אומר לדוד (שמואל ב, פרק יט פסוק לו), שאין טעם שיייתן לו שכר על נאמנותו בזמן מרד אבשלום בכך שייקח אותו לארמון, כיוון שהוא כבר זקן ואינו נהנה מקול שרים ושרות - ושם לא שרתה נבואה או רוח הקודש.

ב. לכן נראה לתרץ, שבזמן התנ"ך כלל לא היה איסור לשמוע שירת נשים. הרי לדעת רוב הפוסקים, וביניהם **הרמב"ן** (השגות על הרמב"ם, ל"ט שג), **היראים** (מרדכי ברכות אות פ), **כף החיים** (או"ח עה, כז), **הנשמת אדם** (שם) ועוד, האיסור לשמוע קול אשה שרה הוא רק מדרבנן (ושלא כפרי מגדים), לכן יש לומר שבזמן התנ"ך עוד לא נאסר לשמוע קול אשה.

2. מתי נאסר לשמוע קול שירה

כאשר הגמרא אוסרת לשמוע קול אשה, האם היא דיברה בכל מקרה? לפני שהגמרא הביאה את דבריו של שמואל שאסר לשמוע קול אשה, היא הביאה מימרא שבה נאמר שאסור לאדם לראות את שוק אשתו בזמן שהוא קורא קריאת שמע:

א. בפשטות, מכך שהגמרא מביאה את קול באשה בערווה בהקשר של דיני קריאת שמע, נראה שהאיסור לשמוע קול אשה נוהג רק בזמן קריאת שמע, אך שלא בזמן קריאת שמע, יהיה מותר לשמוע שירת נשים. וכך פסקו להלכה **רבינו חננאל**, **הרא"ה** (ברכות כד) ו**המרדכי** (אות פ) בשם **רב האי גאון** (ועיין **בגר"א** עה, ח שביאר אחרת את דבריהם).

ב. אמנם רוב הראשונים לא הבינו כך, ולשיטתם רק כאשר הגמרא מדברת על טפח באשה ערווה באשתו, היא מתייחסת לדיני קריאת שמע, אבל כאשר היא ממשיכה ומדברת על קול באשה ערווה, האיסור לא בהכרח קשור לקריאת שמע. כך פסקו להלכה **הרמב"ם** (איסורי ביאה כא, ב) **הרשב"א** (ברכות שם ד"ה והא), **הרא"ש** (ג, לז) ועוד, ובלשון **השולחן ערוך** (אבה"ע כא, א):

"צריך אדם להתרחק מהנשים מאוד מאוד, ואסור לקרוץ בידי או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחת מהעריות. ואסור לשחוק עמה, להקל ראשו כנגדה או להביט ביופייה. ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור. ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שעה. והמתכוון לאחד מאלו הדברים, מכין אותו מכת מרדות."

שמיעת קול אשה ברדיו

לפי האמור לעיל, בוודאי שאסור לאדם לשמוע אשה שרה. דנו הפוסקים בשאלה, מה הדין כאשר שומעים אשה דרך הרדיו. **מצד אחד** מדובר בקול אשה, ואפשר שהחשש מהרהורי עבירה עדיין קיים. **מצד שני**, אפשר שבגלל שהקול עובר דרך הרדיו ולא מדובר בקול המקורי של הזמרת, יהיה מותר לשמוע אותו. למעשה, מצאנו בכך לפחות שלוש דעות:

א. הדעה המחמירה ביותר, נמצאת **בשבט הלוי** (ג, קפא) **ובחלקת יעקב** (או"ח ס"ו ל). הם סברו, שמכיוון ואחרי הכל גם דרך הרדיו אפשר להבחין שמדובר בקול אשה, אפילו אם לא יודעים איך הזמרת נראית, עדיין יש חשש להרהורי עבירה ואסור לשמועה, וגם אם יש אדם שיודע שזה לא יגרום לו הרהורים, חז"ל לא חילקו בתקנתם, ובלשון החלקת יעקב:

"האם מותר לשמוע קול אשה על ידי ראדיו: איני יודע שום היתר בזה - אף על גב דמבואר בסוטה ח ע"א אמר רבא אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות (= וכאן הוא לא רואה את הזמרת). אכן האמת יורה דרכו דאף באינו רואה האשה ואין מכירה אסור לשמוע קולה, וכלפי שמים גלוי דאף על ידי ראדיו נהנה משמיעת קולה ויש למנוע מזה."

ב. דעה אמצעית מחלקת בין מקרה בו השומע ראה את תמונת הזמרת בעבר, לבין מקרה שלא ראה. אם השומע יודע איך הזמרת נראית, יהיה אסור לשמוע אותה שרה אפילו ברדיו, משום שיש חשש שיהרהר בה כאשר הוא שומע אותה. אך במקום בו השומע לא מכיר את הזמרת, מותר לשמוע את שירה ברדיו (בתנאי כמובן שמדובר בשירים צנועים).

סברא זו בנויה על דברי הגמרא במסכת סוטה (ח ע"א) הכותבת, שהיצר שולט רק במה שהעיניים רואות. ולכן רק אם השומע ראה את הזמרת בעבר, יש חשש שהוא ירהר בה ויהיה אסור לשמוע את קולה ברדיו. כך עולה מדבריו של **המהר"ם שיק** (אבה"ע נג), וכן פסקו להלכה **האור לציון** (ב, ו), **בשו"ת בית דוד** (מובא במשנה הלכות ד, פו) **המשנה הלכות** (שם, שכתב שטוב להחמיר) ועוד.

ג. הדעה המקילה ביותר, היא דעתם של **הרב אלישיב** ו**הרב עובדיה** (יביע אומר או"ח ט, קח. אות מג). הם סברו, שאפילו אם השומע יודע איך הזמרת נראית, עדיין אפשר לשמוע אותה שרה ברדיו או ברמקול (הרב עובדיה חזר בו ממה שכתב ביביע אומר חלק א).

מה סברתם? הרב אלישיב ובעקבותיו הרב עובדיה טענו, שכאשר חז"ל אסרו לשמוע קול אשה, הם אסרו רק לשמוע את קול האשה ממש, שרק בו שייך ערוה, אבל כאשר שומעים קול אשה ברדיו זה בעצם בכלל לא הקול שלה, אלא רק חיקוי של הקול באמצעות גלי חשמל, לכן גם אם זה נשמע בדיוק כמו קולה במציאות, עדיין אין בכך איסור, ובלשון הרב עובדיה:

"ובאמת דבלאו הכי השומע קול אשה ברדיו, אין זה קול אשה ממש, כמו שכתב הגרי"ש אלישיב, הובא בספר ישיב משה טורצקי (עמוד יד), שהשומע קול זמר של אשה ברדיו אפילו אם מכיר אותה מותר, כי אין זה קול אשה ממש, אלא חיקוי של קולה על ידי גלי חשמל, ומכיוון שכל הדין של קול באשה ערוה, הוא רק מדברנן וודאי שיש לסמוך על האמור להקל." לכאורה לפי שיטתם יהיה מותר אפילו ללכת להופעה חיה, שהרי השומע לא שומע את קול הזמרת אלא קול הדי הרמקול בלבד. אמנם נראה מסברא שלא כך, וכאשר רואים הופעה חיה של מישהי יש חשש מוגבר להרהורי עבירה, ולכן יש בכך אסור.

3. יציאה ממקום בו שרה אשה

אם כן, לאחר שראינו את מחלוקת הפוסקים בשאלה איזו שירת נשים אסור לשמוע, נראה את מחלוקת הפוסקים בשאלה מה הדין כאשר אדם הלך לאירוע מסויים ובמהלכו עלתה אשה לשיר, האם עליו לעזוב את המקום.

הגמרא במסכת פסחים (כה ע"ב) מביאה מחלוקת בין ר' יהודה לר' שמעון, האם אדם צריך לפרוש מהנאה אסורה הבאה לו בעל כורחו. למשל כמו בנידון שלנו, שאותו אדם לא התכוון ללכת לשמוע הופעה של זמרת, אלא בא לאירוע ונקלע למצב בו היא שרה. לדעת ר' שמעון, כיוון שהוא לא מתכוון להנות מהאיסור אין בעיה. ר' יהודה חולק ואוסר, ועליו לעשות מאמצים לפרוש מהאיסור.

להלכה

רוב הפוסקים פסקו להלכה כדעת רבי שמעון וכמו בהלכות שבת, וכן פסקו להלכה **הרא"ש** (שבת יד, ט), **התוספות** (עה ע"א) ועוד. אם כן לכאורה, לא יהיה צורך לצאת מטקס כאשר אשה עולה לשיר, כיוון שהנוכח לא מתכוון לשמוע ולא רוצה בכך.

אמנם, הגמרא במסכת שבת (קג ע"א) פוסקת, שגם רבי שמעון המתיר, מתיר רק כאשר האיסור לא וודאי יתרחש, אבל במקרה שבו וודאי יקרה האיסור ('פסיק רישא') - גם לשיטתו יש להחמיר. מכאן עולה לכאורה, שאם בהכרח השומע יינה מקול הזמרת, הוא חייב לצאת ולפרוש מהאיסור. למעשה נחלקו האחרונים בשאלה זו:

א. הרמ"א (יו"ד קמב, טו) פסק כדעת **הרא"ז** (פסחים ב, יא), שכאשר פוסקים כדעת רבי שמעון שכשיש הנאה וודאית יש בכך איסור, זה רק באיסורי שבת, אבל כאשר מדובר באיסורי הנאה, אין צורך לברוח מהאיסור. כדברי הרמ"א פסקו להלכה גם **הגר"א** (שם) **והחפץ חיים** (ח"ח כלל ו, יד). יש להדגיש, שאמנם לפי שיטתם אין צורך לצאת מהאירוע או לסתום את האוזניים כדי לא לשמוע, אבל מצד שני אסור להתכוון להנות מקול השירה, כי בכהאי גוונא יש בכך איסור.

ב. החכמת אדם (כלל פד, טז) חלק וסבר, שהשומע צריך לעשות כל מה שביכולתו כדי לא לשמוע את הקול, להכניס אצבעות לאוזניים וכדומה, ואם אין באפשרות עליו לצאת מהאירוע כדי לא להנות מהאיסור, מכל מקום רוב הפוסקים חלקו על דבריו (ועיין בבא בתרא נז ע"ב ובאגרות משה אבן העזר א, נו).

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שיעוד אנשים יקראו...